

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Українська професійно-технічна освіта крокує шляхом системних реформ, у яких питання вдосконалення її змісту набувають пріоритетного значення. Загально визнано, що освіта в сучасному суспільстві спрямована на забезпечення відповідності трудових ресурсів розвитку техніки, технологіям, методам управління виробництвом. На думку багатьох дослідників, європейська інтеграція має стати підґрунтям реформування української освіти. Аналіз міжнародного досвіду в галузі професійної освіти і навчання дає змогу українським науковцям виявляти кращі здобутки педагогічної теорії, акумулювати позитивні результати досліджень для використання у вітчизняній практиці.

Тож пов'язуємо європейську інтеграцію з подоланням негативних тенденцій, які останнім часом спостерігаються в українській освітній політиці. Міжнародну допомогу і західний досвід щодо організації професійної освіти у контексті сучасних перетворень в українському суспільстві вважаємо важливими ресурсами. Актуальним і досить складним завданням є налагодження взаємодії і комунікації українських навчальних закладів професійної (професійно-технічної) освіти із зарубіжними партнерами у питаннях підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Мета статті полягає у висвітленні та поширенні результатів експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Система підготовки кваліфікованих робітників сфери послуг в умовах євроінтеграційних процесів» (наказ Міністерства освіти і науки України № 129 від 10.02.2015 р.), яка проводиться на базі Березівського ВПУ Одеського національного

політехнічного університету впродовж 2015-2017 років. Метою дослідження обрано теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг в умовах євроінтеграційних процесів.

Колектив закладу освіти визначив такі завдання:

1. Проаналізувати наукову літературу та педагогічну практику з проблем формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг в умовах євроінтеграційних процесів.

2. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови та модель формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг в умовах євроінтеграційних процесів.

3. Підготувати і впровадити методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг в умовах євроінтеграційних процесів.

У контексті експериментальної роботи об'єктом дослідження визначено професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг, предметом дослідження – педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг у професійно-технічних навчальних закладах.

У ході констатувального етапу експерименту встановлено, що лише незначна частина вітчизняних закладів професійної (професійно-технічної) освіти розбудовує міжнародну співпрацю. Поширеними формами такої роботи є обмін делегаціями; навчальні закордонні поїздки (Міжрегіональне ВПУ автомобільного транспорту та будівельної механізації); переклад фахової літератури; участь в міжнародних конкурсах фахової майстерності (Київське ВПУ сфери послуг КНЕУ); робота у міжнародних проектах (Березівське ВПУ ОНПУ); отримання міжнародних грантів; співпраця з закладами-побратимами (Київський професійний коледж з посиленою військовою підготовкою).

Виявлено, що проблеми розвитку міжнародної співпраці в галузі освіти досліджували Н. Ничкало, А. Сімак; аспекти інтеграції України до

міжнародного освітнього простору вивчали В. Кремінь, О. Ляшенко; питання розвитку освіти в умовах євроінтеграції є предметом досліджень С. Клепко; порівняльно-педагогічні аспекти в галузі професійної освіти і навчання відображено в працях Н. Абашкіної, Н. Авшенюк, М. Сороки; підготовку виробничого персоналу в країнах Євросоюзу досліджувала Л. Пуховська, європейський досвід створення рамок кваліфікації проаналізував Т. Десятов.

Зважаючи на те, що рівень сформованості професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників можна визначити наприкінці терміну навчання, констатувальний етап експерименту проводили в 2014-2015 н. р., а формувальний – у 2016-2017 н. р. Отже, у БВПУ ОНПУ проводять *псевдопаралельний експеримент*. Як визначає С. Гончаренко, у наукових дослідженнях «можливим є також псевдопаралельний експеримент, під час якого порівнюються дані аналогічних об'єктів, отримані минулого року (без введення активного фактора) й дані поточного року (з його введенням)» [1, с. 202]. Проведення такого експерименту потребує пояснення, що умови, в яких відбувалася експериментальна робота, тобто пасивні фактори, не зазнали змін упродовж визначеного часу.

Під час констатувального етапу експерименту у 2015 р. досліджували досягнення 231 учня з трьох робітничих професій. Також проводили:

- анкетування випускників з метою визначення рівнів мотиваційного компоненту, за його результатами: «високий» рівень – 61%, «середній» – 39%, «низький» – 0%;

- за даними результатів успішності (зведені відомості успішності, протоколи поетапної атестації, протоколи екзаменів) визначалися рівні сформованості когнітивного компонента: «високий» рівень – 49%, «середній» – 48 %, «низький» – 3%;

- рівні сформованості *операційно-діяльнісного (праксеологічного)* компонента визначали за результатами успішності учнів у 2014-2015 н. р. (протоколи пробних кваліфікаційних робіт на поетапній та державній кваліфікаційних атестаціях, результати групових та училищних конкурсів

професійної майстерності, виготовлення зразків продукції): «високий» рівень – 73%, «середній» – 23 %, «низький» – 4% (див. табл. 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості операційно-діяльнісного (праксеологічного) компонента

№ з/п	Роки / % якості освіти	2015, %			2016, %			2017,%		
	Вид роботи	Пробні роботи	ДПА, ДКА	Конкурси проф. майстерності	Пробні роботи	ДПА, ДКА	Конкурси проф. майстерності	Пробні роботи	ДПА, ДКА	Конкурси проф. майстерності
1.	- кухар, кондитер, офіціант, технік-технолог з технології харчування	77	78	77	79	80	85	82	83	87
2.	- кравець, технік-технолог	70	71	75	78	80	84	80	83	85
3.	- перукар (перукар-модельєр)	73	73	74	79	81	84	81	83	86

Проведено моніторинг працевлаштування учнів за професіями, обраними для експерименту в 2015 р. (див. табл. 2).

Таблиця 2

Працевлаштування учнів за професіями

Роки / % працевлаштованих за професією	2015	%
Кількість випускників	231	100
у тому числі: працевлаштованих за професіями:	213	92
- кухар, кондитер, офіціант, технік-технолог з технології харчування	133	95
- кравець, технік-технолог	28	92
- перукар (перукар-модельєр)	52	90

Визначено міжнародних та соціальних партнерів для здійснення експериментальної роботи: Служба Старших Експертів (SES, м. Бонн, Німеччина); фонд німецької економіки з міжнародного співробітництва; Одеський національний політехнічний університет; ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»; Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Підписано понад 10 договорів, угод із соціальними партнерами

(експертами), які сприятимуть реалізації завдань експерименту.

У контексті експерименту визначено гіпотезу дослідження: формування професійної компетентності майбутніх робітників сфери послуг у закладах професійної (професійно-технічної) освіти відбуватиметься ефективніше за умов: оновлення змісту професійної освіти, активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів; підвищення кваліфікації педагогічних працівників; модернізації навчальної бази.

У ході формувального етапу експерименту педагогічний колектив обґрунтував модель формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг в умовах євроінтеграційних процесів.

Термін «модель» (лат. *modulu* – визначається як міра, зразок, схема, зображення або опис якогось явища або процесу в природі або суспільстві [4, с. 325]. У психологічному словнику модель визначають як ідеальну копію реального об'єкта, що відтворює не всі явища в цілому, а лише найсуттєвіші його риси, властивості, які є визначальними щодо результату і закріплені в «наочно сприйманих і представлених зв'язках і відношеннях речових або знакових елементах» [3, с. 11].

На думку Н. Ничкало, безпосередньо саму модель необхідно розглядати «як схему для пояснення якогось явища або процесу» [2, с. 195].

Як вважає В. Ягупов, модель є знаковою системою, «за допомогою якої можна відтворити дидактичний процес як предмет дослідження, показати в цілісності його структуру, функціонування і зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження» [5, с. 31].

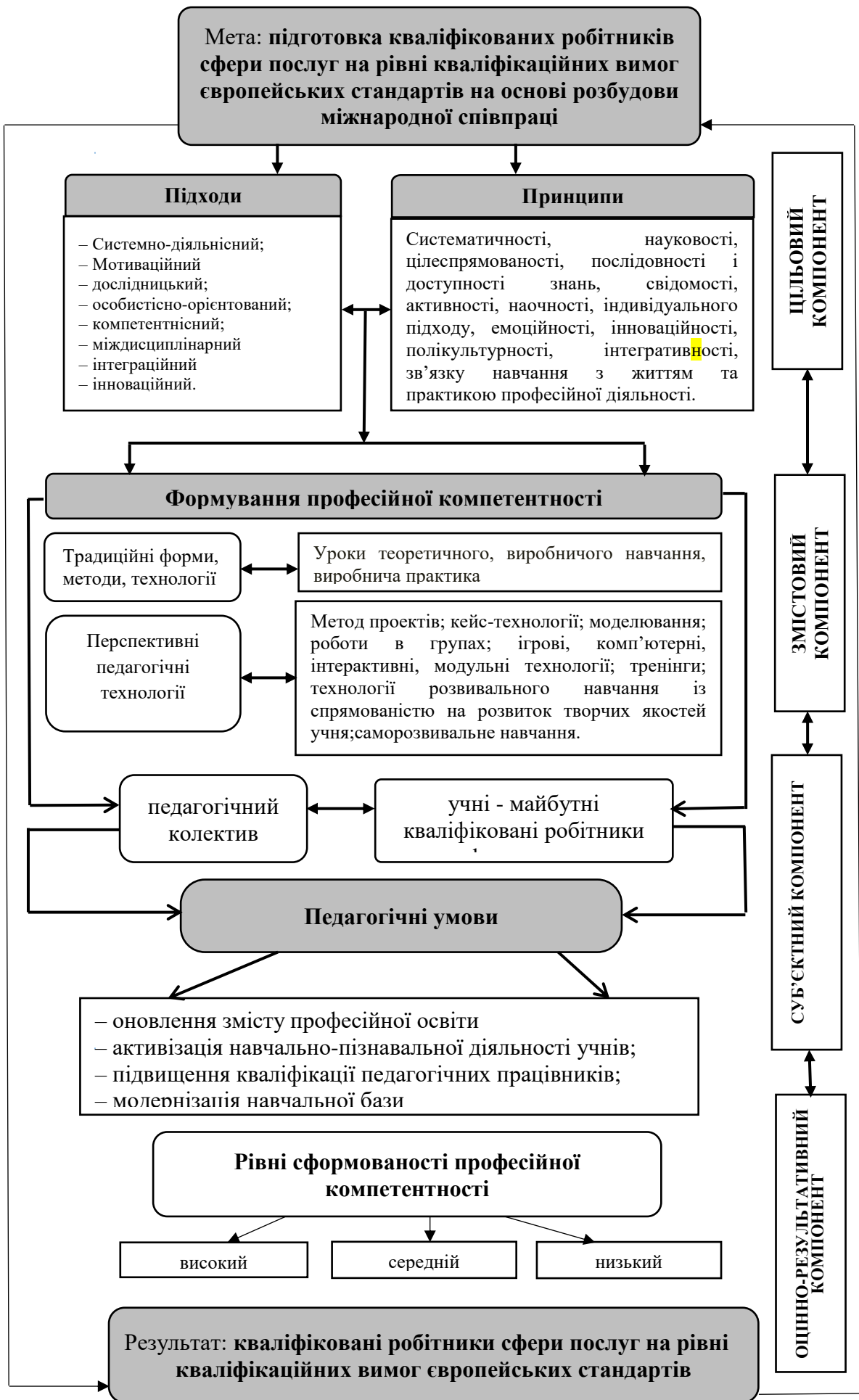

Рис.1. Модель формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг

У ході дослідження реалізацію цієї моделі здійснювали поетапно:

I. Визначення євроінтеграційних процесів, які мають вплив на українське суспільство: полікультурність; використання інноваційних виробничих технологій; суверенність; транснаціональні міграції виробничого персоналу; демократичність; рухливість, інтернаціоналізація та глобалізація; зміни у сфері зайнятості населення; потреба у фахівцях, здатних навчатися впродовж життя; виникнення нових професій нового технологічного укладу.

II. Напрями реалізації моделі на основі розбудови міжнародної співпраці:

– навчально-дидактичний блок: удосконалення змісту програм підготовки фахівців сфери послуг; удосконалення мовних компетенцій учнів і викладачів за професійним спрямуванням з волонтером США;

– полікультурний, патріотично-виховний блок: створення театру моди; студентського посольства; прийом делегацій, обмін студентами, викладачами; проведення спільних заходів;

– навчально-методичний блок: організація підвищення кваліфікації педагогів зарубіжними експертами; використання європейських інноваційних методик підготовки фахівців сфери послуг.

III. Упровадження педагогічних умов та визначення результативності їх впливу на формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг.

З метою реалізації завдань експерименту під час формувального етапу створено педагогічні умови:

1. *оновлення змісту професійної освіти з урахуванням техніко-технологічних змін шляхом вивчення певних тем (див. табл. 3):*

Таблиця 3

Оновлення змісту професійної освіти з урахуванням техніко-технологічних змін шляхом вивчення певних тем у галузях:

№ з/п	Предмет	Нова чи оновлена тема у змісті освіти
-	<i>з підготовки кухарів, кондитерів, офіціантів, техніків-технологів з</i>	

технології харчування		
1	«Технологія приготування їжі з основами товарознавства», «Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства»	«Нові тенденції оформлення фуршетних та бенкетних страв», «Виготовлення морозива і парфе з використанням низькокалорійних продуктів»; «Виготовлення шоколадних цукерок ручним способом за авторським рецептурами»; «Організація обслуговування за методом кейтерингу»
2	«Технологія приготування борошняних, кондитерських виробів з основами товарознавства»	«Використання низькокалорійних продуктів для приготування кулінарних, борошняних та кондитерських виробів»; «Способи глазурування поверхонь кондитерських виробів»
3	«Виробниче навчання»	«Приготування експериментальних видів тіста та виробів з нього шляхом суміщення деяких різновидів тіста (дріжджового опарного з пісочним десертним тощо»); «Виготовлення шоколадних цукерок ручним способом за авторським рецептурами»; «Використання нових технік і формування навичок в декорування штучних кондитерських виробів»
– з підготовки кравців та техніків-технологів шляхом вивчення тем:		
4.	«Технологія виготовлення одягу»	«Використання Вальдорфської методики – орієнтування учнів на проектну діяльність»
5.	«Основи конструювання одягу»	«Конструювання виробів на фігурі з відхиленнями від нормативно-пропорційної»
6.	«Основи моделювання і художнє оформлення одягу»	«Використання народних мотивів у моделюванні німецького та австрійського національного одягу»; «Методи конструювання виробів: історія австрійського національного костюму»
7.	«Виробниче навчання»	Виготовлення австрійського та німецького національного одягу чоловічого та жіночого
– з підготовки перукарів-модельєрів шляхом вивчення тем:		
8.	«Перукарська справа»	«Сучасні техніки фарбування волосся: «Американколорс», «Грандж», «Ретро»
9.	«Новітні технології перукарської майстерності»	«Сучасні методи стрижки волосся: метод нагрівання, метод філірування», «Сучасні техніки стрижки «неомінімалізм», «геометрична», «коридори»
10.	«Виробниче навчання»	Виконання стрижок волосся техніками «неомінімалізм», «геометрична», «коридори»; Виконання фарбування волосся техніками: «Американколорс», «Грандж», «Ретро»

2. активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів:

– активне використання сучасних технологій навчання («Технологія приготування їжі з основами товарознавства», «Технологія приготування

борошняних, кондитерських виробів з основами товарознавства», «Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства» для підготовки фахівців кулінарного профілю»; «Технологія виготовлення одягу», «Основи конструювання одягу», «Основи моделювання і художнє оформлення одягу» для підготовки фахівців швейного профілю, «Перукарська справа», «Новітні технології перукарської майстерності» для підготовки перукарів) із залученням Служби Старших Експертів до навчання учнів: – проведено сім майстер-класів для учнів;

– удосконалення професійної компетентності учнів та педагогів у ході проведення міжнародних конкурсів: взято участь у Всеукраїнському конкурсі професійної майстерності «WORLD SKILLS UKRAINE» у 2016, 2017 роках), I Всеукраїнському конкурсі «Нелегкий прорив легкої промисловості – 2016», II Всеукраїнському конкурсі «Прорив легкої промисловості – 2017»;

– здійснено реорганізацію молодіжного арт-театру «Театр Мод»; розроблено та виготовлено колекцій: у 2015 р. – 6 колекцій з 57 одиниць одягу, («Міжнародна колекція» – 10, екологічна «Пісня Землі» – 12, «Патріотична колекція» – 10, «Україна – Квітка-душа» – 7, «Загадкове літо» – 8, колекція одягу Молодіжного Європейського Клубу – 10); у 2016 році - 8 з 54 одиниць одягу («Берегиня» – 10, «Вечірня сукня» – 5, «Повсякденний одяг» – 5, «Гімн професії» – 8, «Сакура» – 5, «Селфі» – 5, «Маків цвіт» – 8, «Вишиванкова колекція» – 8); у 2017 році – 4 колекції з 32 одиниць, («Marine слів» – 5, «Переможна» – 6, «Тилігул» – 11, «Український денім» – 10); у 2017р. створено та виготовлено для потреб навчального закладу 5 колекцій робочого одягу для кравців, малярів-штукатурів, кухарів, тощо;

– організовано заходи з удосконалення мовних компетенцій учнів і викладачів за професійним спрямуванням із волонтером Корпусу Миру США в Україні Д. Еплменом під час діяльності клубу розмовної англійської мови «English club»;

– оптимізовано роботу «Молодіжного європейського клубу»

віртуального студентського посольства з реалізації європейських навчально-виховних проєктів (2016, 2017р.р.);

– розміщено на оновленому сайті закладу навчальні відеоматеріали міжнародних конкурсів та майстер-класів; підготовлено три сюжети спільно з тележурналістами ООДТРК про діяльність ВПУ ОНПУ; інформацію про міжнародних партнерів закладу, виховні та навчальні заходи за їх участю; розділи сайту за результатами експериментальної роботи та діяльності американського волонтера;

3. *підвищення кваліфікації педагогічних працівників:* проведення тренінгів, майстер-класів з вивчення європейських інноваційних технологій сфери послуг; створення консультативного міжнародного навчального центру «Експерт»; створення коучинг-центру для педагогічних працівників з проведення міжнародних майстер класів; розроблення інтерактивного англо-німецькомовних словників термінів професійного спрямування з професій «Кухар», «Кравець» та «Перукар», підготовка його електронної версії для розміщення на сайті. За три роки проведення ДЕР в Березівському ВПУ ОНПУ іноземними експертами проведено 8 семінарів – практикумів, за темою роботи – 7, в яких взяли участь та отримали дипломи-сертифікати 117 учнів та 76 педагогів; викладачі німецької мови пройшли підвищення кваліфікації від Гьоте – Інституту.

У 2015-2016 роках розроблено і впроваджено *методичні рекомендації:*

- «Технологія приготування їжі з основами товарознавства», «Технологія приготування борошняних, кондитерських виробів з основами товарознавства», «Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства», «Виробниче навчання» для підготовки фахівців кулінарного профілю;

- «Технологія виготовлення одягу», «Основи конструювання одягу», «Основи моделювання і художнє оформлення одягу», «Виробниче навчання»;

- «Перукарська справа», «Новітні технології перукарської майстерності», «Виробниче навчання». Ці рекомендації дають можливість впроваджувати нові методи, техніки виконання робіт, упровадження набутих знань при практичному їх застосуванні випускниками в своїй роботі.

4. *модернізація навчальної бази:* створення лабораторії сучасних інноваційних технологій сфери послуг та проведення на її базі тренінгів, майстер-класів для педагогів та учнів училища; кабінету інноваційних технологій з розроблення та виготовлення буклетів, календарів і іншої рекламної продукції, налагодження співпраці з «Політехдизайн» ОНПУ; створення лабораторії офіціантів «Віденський дворик» – 2015-2016 роках, проведення у 2015-2017 роках на його території майстер-класів та презентацій провідних експертів-кухарів Австрії та Німеччини; відкриття «Лабораторії думок», створеної за кошти гранту за сприяння Корпусу Миру США в Україні для реалізації освітніх, громадських та волонтерських проектів; відкриття навчально-практичного центру інноваційних швейних технологій та дизайну «Швачка. Кравець. Закрійник» (2017 р.).

Наприкінці формувального етапу експерименту (2017 р.) для визначення результатів експериментальної роботи проводилося:

- анкетування випускників з метою визначення рівнів сформованості *мотиваційного* компоненту (див. табл. 4):

Таблиця 4

Рівні сформованості мотиваційного компоненту

№ з/п	Професія, спеціальність	«високий» рівень	«середній» рівень	«низький» рівень
1.	<i>Кухар, кондитер, офіціант, технік-технолог з технології харчування</i>	77 %	23 %	0 %
2.	<i>Кравець, технік-технолог</i>	75 %	25 %	0 %
3.	<i>Перукар (перукар-модельєр)</i>	76 %	24 %	0 %

- за даними результатів успішності (зведені відомості успішності, протоколи поетапної атестації, протоколи екзаменів) визначалися рівні сформованості *когнітивного* компонента: (див. табл. 5):

Таблиця 5

Рівні сформованості когнітивного компонента

№ з/п	Професія, спеціальність	«високий»	«середній»	«низький»
1.	<i>Кухар, кондитер, офіціант, технік-технолог з технології харчування</i>	59%,	41%,	0%
2.	<i>Кравець, технік-технолог</i>	57%,	43%,	0%
3.	<i>Перукар (перукар-модельєр)</i>	57%,	43%,	0%

- рівні сформованості *операційно-діяльнісного (праксеологічного)* компонента визначалися за результатами успішності учнів (протоколи пробних кваліфікаційних робіт на поетапній та державній кваліфікаційних атестаціях, результати групових та училищних конкурсів професійної майстерності, виготовлення зразків продукції) (див. табл. 6):

Таблиця 6

Рівні сформованості *операційно-діяльнісного (праксеологічного)* компонента

№ з/п	Професія, спеціальність	«високий»	«середній»	«низький»
1.	<i>Кухар, кондитер, офіціант, технік-технолог з технології харчування</i>	81 %,	19 %,	0 %
2.	<i>Кравець, технік-технолог</i>	76 %,	24 %,	0 %
3.	<i>Перукар (перукар-модельєр)</i>	79 %,	21 %,	0 %

Проведено моніторинг працевлаштування учнів за професіями (див. табл. 7):

Таблиця 7

Працевлаштування учнів за професіями

№ з/п	Роки / % працевлаштованих за професією	2015	%	2016	%	2017	%
	Кількість випускників	231	100	267	100	242	100
1.	у тому числі: працевлаштованих за професіями:	213	92	262	98	242	100
2.	- кухар, кондитер, офіціант, технік-технолог з технології	133	95	172	98	141	100

	харчування						
3.	- кравець, технік-технолог	28	92	34	97	47	100
4.	- перукар (перукар-модельєр)	52	90	56	97	54	100

Проведений детальний аналіз експериментальної роботи у Березівському ВПУ ОНПУ засвідчує, що: істотно збільшилася частка учнів, які на кінець формувального етапу експерименту володіли високим і достатнім рівнями професійної компетентності, зменшилася частка учнів, котрі демонстрували середній і низький рівні сформованості професійної компетентності. Основними напрямками впровадження результатів експериментального дослідження у підготовку майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг мають бути: упровадження визначених у дослідженні педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг; використання методичних рекомендацій щодо формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг.

Отже, зважаючи на результати педагогічного експерименту, можна стверджувати, що запропоновані педагогічні умови формування професійної компетентності робітників сфери послуг є ефективними для застосування у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. У цілому, завдання експериментальної роботи виконано, гіпотезу підтверджено.

Література:

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / Семен Устимович Гончаренко. – вид. 2, перероб. – К.; ДОВ «Вінниця», 2010. – 307 с.

2. Ничкало Н. Г. Проблема формування сучасного виробничого персоналу в Україні: стратегія і перспективи наукових пошуків /Н. Г. Ничкало // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: зб. наук. пр. /за ред. І. А.Зязюна, Н. Г. Ничкало; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти НАПН України. – К., 2003. – С. 139 – 153.

3. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К.: Вища школа, 1982. – 215 с.
4. Сучасний словник іншомовних слів. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
5. Ягупов В. В. Моделювання навчального процесу як педагогічна проблема / В. В. Ягупов // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – К., 2003 – Вип. 1. – С. 28–37.

Тетяна Пятничук

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті визначено особливості формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників сфери послуг в умовах євроінтеграційних процесів. Відповідно до завдань експериментальної роботи виявлено педагогічні умови, що забезпечуватимуть формування професійної компетентності майбутніх робітників сфери послуг.

Ключові слова: професійна компетентність, кваліфіковані робітники, модель, педагогічні умови.

Татьяна Пятничук

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ РАБОТНИКОВ СФЕРЫ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

В статье определены особенности формирования профессиональной компетентности будущих квалифицированных рабочих сферы услуг в условиях евроинтеграционных процессов. В соответствии с заданиями экспериментальной работы выявлены педагогические условия, которые будут гарантировать формирование профессиональной компетентности будущих работников сферы услуг.

Ключевые слова: профессиональная компетентность,

квалифицированные рабочие, модель, педагогические условия.

Tetyana Piatnschuk

**FORMATION OF PROFESSIONAL
COMPETENCY OF EMPLOYEE WORKERS IN THE CONDITIONS OF
THE EURO-INTEGRATION PROCESSES**

The article outlines the peculiarities of the formation of professional competence of future skilled workers in the sphere of services in the conditions of European integration processes. In accordance with the tasks of experimental work, pedagogical conditions are identified that will guarantee the formation of professional competence of future workers in the service sector.

Keywords: professional competence, skilled workers, model, pedagogical conditions.